

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

NORDKOREA – Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 31 december 2021¹

I. SAMMANFATTNING

Demokratiska folkrepubliken Korea (hädanefter Nordkorea) styrs av en repressiv politisk och militär regim som begår grova, omfattande och systematiska kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Denna allvarliga situation har varat i flera årtionden.

Nordkoreas politiska system medger inga reella möjligheter för medborgarna att delta i eller påverka offentligt beslutsfattande. Parlamentsval hålls vart femte år, men är varken fria eller rättvisa. Beslutsfattandet är koncentrerat till det koreanska arbetarpartiet. Någon politisk opposition finns inte.

Nordkorea tillämpar ett system av politiska klasshierarkier, kallat *Songbun*, där befolkningen delas in efter förmodad lojalitet med regimen. *Songbun* påverkar enskildas möjligheter till utbildning, arbete och val av bostadsort. Samtidigt har klasshierarkierna påverkats av den omfattande korruption som alltmer genomsyrar samhället. Såväl *Songbun* som förmågan att betala mutor påverkar numera många aspekter av den enskildes liv och möjligheter.

Enligt flertaliga och samstämmiga uppgifter utsätts politiskt oliktankande och andra personer som regimen finner misshagliga för omfattande

¹ Nordkoreas smittskyddsåtgärder nödvändiggjorde 2020 en tillfällig omlokalisering till Stockholm av den utsända personalen vid Sveriges ambassad i Pyongyang. Denna rapport grundas därför till stor del på andra- och tredjehandsuppgifter.

människorättskränkningar. Politiska fångläger hyser enligt vissa uppskattningar upp emot 120 000 personer. Enligt vittnesmål förekommer misshandel, tortyr, våldtäkt, tvångsaborter och utomrättsliga avrättningar i dessa läger.

Rättsväsendet är inte oberoende. Dess överordnade syfte är att tjäna regimen, snarare än att upprätthålla rättssäkerheten. Kollektiva bestraffningar av hela familjer förekommer. Dödsstraff utdöms och verkställs.

Statens kontroll av media och information är nästintill total. Straffen för konsumtion av utländsk media har skärpts under 2021. Användandet av mobiltelefoner har ökat betydligt, men åtkomsten till internet förblir begränsad till en mycket liten krets.

Kvinnor har en underordnad roll i Nordkoreas patriarkala samhälle och innehar endast undantagsvis högre positioner. Kvinnor utgör samtidigt en betydande del av arbetskraften inom den otillåtna men tolererade marknads- och detaljhandel som vuxit fram under det senaste årtiondet.

Livsmedelsförsörjningen har varit problematisk i flera årtionden och kronisk undernäring förblir ett problem för personer som tillhör utsatta grupper. Skillnaden i levnadsstandard mellan huvudstaden och resten av landet, framför allt landsbygden, är betydande.

Nordkorea har vidtagit omfattande smittskyddsåtgärder för att förhindra spridning av covid-19. Landets gränser stängdes helt i januari 2020. Även inom landet har rörelsefriheten kraftigt begränsats. För befolkningen som helhet har detta medfört att den ekonomiska och humanitära situationen förvärrats ytterligare. Förekomsten av tvångsarbete har ökat i takt med att den ekonomiska tillväxten avstannat under 2020 och 2021.

Den statliga kontrollen gör det svårt för utomstående att bedöma situationen i Nordkorea. Till följd av de stränga smittskyddsåtgärderna mot covid-19 har färre flyktingar kunnat lämna Nordkorea. Det finns därför färre vittnesmål om förhållanden i landet under de senaste två åren. Även om dataunderlaget krympt finns inga tecken på väsentliga förbättringar av situationen för det mänskliga rättigheterna.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

Nordkorea har inget oberoende rättsväsende eller andra tillsynsorgan. Grundlagen, som reviderades 2019, fastställer att domstolarna ska vara oberoende, men ålägger dem samtidigt olika uppgifter som inskränker oberoendet, exempelvis att skydda det socialistiska systemet och att säkerställa att alla institutioner, företag och medborgare bekämpar ”klassfiender”.

Domstolsväsendet består av en Högsta domstol, provinsdomstolar och så kallade folkdomstolar på ortsnivå. Under den Högsta domstolen lyder även en militärdomstol. Överklagan kan göras till nästa instans, med den Högsta domstolen som sista instans. Domare till den Högsta domstolen och provinsdomstolarna utses enligt grundlagen av parlamentet.

Korruptionen är utbredd i hela samhället, inklusive inom rättsväsende, polis och militär. Möjligheterna för enskilda att äga privat egendom eller att bedriva näringsverksamhet är kraftigt kringskurna i Nordkorea, som formellt fortfarande är en socialistisk planekonomi. Grundlagen fastställer att alla väsentliga företag, banker, fabriker och hamnar är statens egendom och att det inte finns någon gräns för vad staten kan äga. Personer som ändå ägnar sig åt formellt otillåten men i praktiken tolererad handel eller annan näringsverksamhet uppger att de behöver betala mycket omfattande mutor.

Nordkorea rankas på plats 174 av 180 granskade stater i *Transparency Internationals* korruptionsindex 2021.

Rättssäkerhet

Rättsväsendet verkar sällan, enligt de knapphändiga uppgifter som finns, för att skydda individen mot staten, utan syftar snarare till att tjäna och skydda regimen. Enligt grundlagen ska domstolarna slå vakt om statens makt och upprätthålla dess socialistiska system.

Nordkoreas grundlag föreskriver att rättegångar förutom i undantagsfall ska vara offentliga. Detta efterlevs emellertid inte i praktiken. En person som står anklagad för brott har formellt rätt att förbereda ett försvar, men i praktiken finns inga oberoende försvarsadvokater. De juridiska biträden som finns kan förväntas vara lojala med regimen i första hand.

Nordkorea tillämpar ett system av politiska klasshierarkier, kallat *Songbun*, där befolkningen delas in efter förmodad lojalitet med regimen. *Songbun* kan exempelvis påverka straffpåföljden i rättsliga förfaranden. Det finns åtskilliga och väldokumenterade vittnesmål om att *Songbun* också påverkar möjligheten till utbildning, arbete och val av bostadsort. Det är vanligt att personer inte själva känner till sin ställning i hierarkin.

Syd-koreanska *Korea Institute for National Unification (KINU)* rapporterade 2020 att betydelsen av *Songbun* möjligen har minskat något sedan Kim Jong Un övertog makten. Inte minst har klasshierarkierna komplicerats av en tilltagande ekonomisk korruption, i takt med framväxten av en informell marknadsekonomi. Ekonomisk framgång kan numera motivera att en person upptas som medlem i det Koreanska arbetarpartiet och genom mutor påverka rättssystemet.

I praktiken görs skillnad mellan politiska och icke-politiska brott, där de förstnämnda ofta avgörs internt av säkerhetsministeriet före rättegången. Politiska brott resulterar ibland i kollektiv bestraffning av hela familjer.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Medborgare har enligt lag möjlighet att framställa klagomål mot staten när deras rättigheter kränks, men i praktiken förekommer knappast denna form av ansvarsutkrävande.

Det finns ett formaliserat och utbrett nätverk av informatörer (*Imniban*) som övervakar medborgarna i alla sammanhang och rapporterar till myndigheterna.

Enligt grundlagen är all offentlig verksamhet underställd det Koreanska arbetarpartiet. Seniora medlemmar av partiet är sannolikt helt undantagna den offentliga rättsskipningen. Straffriheten bedöms enligt flertaliga och samstämmiga rapporter även vara mycket utbredd bland representanter för olika offentliga myndigheter, däribland polis och militär. Det förekommer inga uppgifter om försök att stävja den utbredda kulturen av straffrihet.

Däremot finns uppgifter om att tjänstemän, såväl i offentlig förvaltning som inom partiet, bestraffas för påstådda fel och misstag utan något

föregående rättsligt förfarande. Dessa straff kan ta formen av tillfälligt sänkt tjänstegrad och en kortare tids fängelsestraff.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Nordkoreas befolkning har inga eller mycket begränsade möjligheter att påverka landets politiska inriktning eller att välja politiska företrädare. Den dominerande politiska kraften är det Koreanska arbetarpartiet. Andra partier finns, men dessa har endast begränsad representation i parlamentet, den Högsta folkförsamlingen, och stödjer fullständigt det rådande samhällssystemet. Det finns inget utrymme för politisk opposition i normal bemärkelse.

I formell mening är Högsta folkförsamlingen folkets främsta företrädare och ansvarar för att utse statschefen och regeringen. Den 14 april 2012 utsågs Kim Jong Un till högste ledare och efterträdde därmed sin far och farfar. I praktiken styrs dock det Koreanska arbetarpartiet, och därmed också den Högsta folkförsamlingen, av en liten grupp av Kim Jong Uns förtrodda, som vanligen ingår i Politbyrån.

Val till den Högsta folkförsamlingen hålls vart femte år. Alla medborgare över 17 år har, enligt grundlagen, rätt att rösta och ställa upp i val oavsett ”kön, etnisk tillhörighet, yrke, vistelsetid i landet, fastighetsinnehav, utbildning, partitillhörighet, politiska åsikter eller religiösa övertygelser”. I praktiken utses kandidaterna emellertid av regimen. Endast en kandidat förekommer på valsedeln i var och en av de 687 valkretsarna.

Det senaste valet hölls 2019. Det bedömdes av omvärlden varken som fritt eller rättvist. Inga utomstående observatörer närvarade. Valdeltagandet uppgick till 99,99 procent, enligt officiell statistik. Personer som har flytt från Nordkorea har rapporterat att de röstande öppet övervakas vid valen och att eventuella röster som avviker från den officiellt påbjudna linjen måste läggas i en särskild valurna. Nästa val är planerat till mars 2024.

Folkförsamlingen sammanträder endast under korta perioder för att formellt godkänna de beslut som förberetts av regeringen och arbetarpartiet.

All myndighetsutövning är enligt grundlagen och i praktiken underställd det Koreanska arbetarpartiet. Vid myndigheter, företag och andra organisationer finns särskilda ”politiska vägledare”, som rapporterar till partiet. Höga befattningshavare är i regel medlemmar i arbetarpartiet.

Arbetarpartiet och centralmakten överskuggar och styr det politiska livet även på lägre administrativa nivåer, såsom provinser, kommuner och byar. Det finns emellertid, enligt de begränsade uppgifter som finns tillgängliga, något större möjligheter för vanliga medborgare att påverka det lokala beslutsfattandet i praktiska och vardagliga frågor.

Det civila samhällets utrymme

Nordkoreas grundlag garanterar föreningsfrihet liksom rätten för politiska partier och andra organisationer att verka. Likväl finns i praktiken inga oberoende icke-statliga organisationer. Således finns inget inhemskt civilsamhälle i egentlig mening.

Ett begränsat antal utländska icke-statliga organisationer tillåts bedriva humanitärt bistånd, högre teknisk utbildning samt språkutbildning och liknande verksamhet. Dessa organisationer tillåts i de flesta fall inte verka under eget namn och står under nära övervakning av myndigheterna. Deras möjligheter att verka har inskränkts ytterligare i samband med covid-19 pandemin. Internationella organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter tillåts inte besöka Nordkorea.

Nordkoreanska medborgare påbjuds eller uppmuntras till medlemskap i ett antal olika organisationer som är nära kopplade till regimen, exempelvis yrkes-, kvinno- och ungdomsförbund. Dessa organisationer har statliga uppgifter av såväl ekonomisk- som underrättelsekaraktär. Därutöver finns vissa organisationer som samlar personer utifrån deras behov, såsom förbund för pensionärer och personer med funktionsnedsättning. Alla dessa organisationer har en nära koppling till regimen. Under vissa omständigheter kan de emellertid bidra till att uppmärksamma olika gruppers intressen i förhållande till staten.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns omfattande och samstämmiga uppgifter om kränkningar av medborgerliga och politiska rättigheter. Personer som misstänks vara kritiska mot regimen eller som i annat avseende bryter mot regimen utsätts för allvarliga kränkningar, inklusive utomrättsliga avrättningar.

Regimen förfogar över ett omfattande system av fängelser och häkten samt fängelse- och arbetsläger, som enligt olika bedömningar hyser mellan 80 000 och 120 000 personer. Den som misstänks hysa regimkritiska åsikter kan sändas till fängelse- eller arbetsläger för avtjänande av straff och påtvingad omskolning efter ett administrativt förfarande utan förevarande domstolsprövning. Nordkorea tillämpar en form av kollektiv bestraffning som består i att flera generationsled av samma familj kan skickas till fängelse- eller arbetsläger, det vill säga förutom den påstådde förövaren själv, även dennes föräldrar och barn. Enligt de knapphändiga uppgifter som finns att tillgå har denna form av kollektiv bestraffning minskat i omfattning de senaste åren.

Oliktänkande, godtyckligt frihetsberövade och personer dömda för brott utsätts för misshandel och tortyr. Det förekommer, enligt flyktingars berättelser, att personer i fängelse- och arbetsläger avlider till följd av svält, sjukdom eller andra umbäranden. FN:s specialrapportör för Nordkorea konstaterar i en rapport från 2021 att avsiktligt förnekande av grundläggande ekonomiska och sociala rättigheter i lägren kan utgöra en form av tortyr. Det finns även omfattande uppgifter om utomrättsliga avrättningar i lägren, ofta i samband med flyktförsök. Sexuellt våld, liksom tvångsaborter, har rapporterats vara systematiskt förekommande i lägren. Någon internationell eller oberoende inspektion av fängelseförhållandena tillåts inte. Hela landsändar där läger är placerade är förbjudna för internationella besökare.

Dödsstraff

Dödsstraff utdöms och verkställs fortlöpande. Någon offentlig statistik över antalet dömda eller avrättade publiceras inte. Offentliga avrättningar

har varit vanligt förekommande, men det finns indikationer på att omfattningen minskat under senare år.

Flera specifika brott kan föranleda dödsstraff, däribland mord, sammansvärjningar mot staten, högförräderi, terrorism samt tillverkning och smuggling av narkotika. Flera brott är diffust definierade, vilket gör att riskerna för godtycklig rättstillämpning ökar ytterligare. Enligt 2015 års lagstiftning kan ”förräderi mot det nordkoreanska folket och dess strävan efter frigörelse och återförening med Sydkorea” föranleda dödsstraff. Enligt medieuppgifter har detta diffust definierade brott använts i ökande utsträckning under de senaste två åren för att utdöma dödsstraff för personer som misstänks ha smugglat in eller distribuerat sydkoreansk media. Dödsstraff får inte utdömas för gärningspersoner som var under 18 år vid tidpunkten för brottet och inte verkställas avseende gravida kvinnor.

Enligt uppgifter från flyktingar förekommer avrättningar även i fängelse- och arbetsläger, sannolikt utan föregående rättslig prövning.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Nordkoreansk lagstiftning förbjuder godtyckliga frihetsberövanden, men lagen upprätthålls inte. Personer frihetsberövas utan stöd i lag eller beslut av domstol, enligt flera rapporter. EU sanktionslistade Nordkoreas centrala åklagarmyndighet i mars 2021 för dess nyckelroll i de systematiska och grova kränkningar av mänskliga rättigheter som begås i det nordkoreanska rättsväsendet. *Human Rights Watch* beskriver i en rapport från 2020 hur godtyckligt frihetsberövade personer misshandlas, utsätts för sexuellt våld och torteras i häkten med undermåliga sanitära förhållanden. Mycket talar för att personer i fängelse och arbetsläger inte alltid vet varför de har blivit frihetsberövade.

FN:s arbetsgrupp för godtyckliga frihetsberövanden har vid ett flertal tillfällen begärt att få besöka Nordkorea, men förfrågningarna har avslagits. Arbetsgruppen har även vid upprepade tillfällen ställt frågor till regimen om individuella fall av misstänkta godtyckligt frihetsberövade. Frågorna har antingen lämnats obesvarade eller så har fallens existens förnekats. Det finns flera exempel på utländska medborgare som godtyckligt frihetsberövats, vissa under flera års tid.

Rätten att resa och fritt välja bostadsort garanteras i grundlagen, men respekteras inte i praktiken. Såväl inrikes som utrikes resor kräver särskilt tillstånd. Utresa utan tillstånd kan enligt strafflagen resultera i upp till fem år i arbetsläger. Myndigheterna förefaller använda omflyttningar av människor inom landet som ett belönings- och bestraffningsinstrument.

De långtgående smittskyddsåtgärder mot covid-19 pandemin som införts har medfört ytterligare drastiska inskränkningar av rörelsefriheten. Sedan de första covid-utbrotten i kinesiska Wuhan har det inte varit tillåtet att resa in i Nordkorea. Det finns uppgifter om att nordkoreanska gränsvakter haft order om att skjuta personer som otillbörligen försöker ta sig in i landet.

Före covid-19 pandemin kunde välbärgade medborgare, i huvudsak från huvudstaden eller från gränsområdena mot Kina, i viss utsträckning genomföra utrikesresor för privata ändamål. En utresevisering krävdes och resesällskapet behövde uppgå till minst två personer.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Regimens kontroll över media och tillgången till information är närmast total. Enskilda har i normalfallet endast tillgång till den information som staten tillhandahåller. Yttrande- och pressfriheten garanteras förvisso i grundlagen, men i praktiken väger bestämmelser om statens säkerhet tyngre.

Oberoende media förekommer inte. Tidningar, radio och TV är knutna antingen till det Koreanska arbetarpartiet eller till staten. Journalister rapporterar uteslutande på uppdrag av regimen.

Radio- och tv-apparater modifieras för att endast ta emot nationella sändningar på de officiella frekvenserna. Kortvågsradio och satellitmottagare är olagliga. Det förekommer organiserad insmuggling av radioapparater, mobiltelefoner, DVD-spelare samt skivor, USB-minnen och dylikt. Delar av befolkningen, framför allt i Pyongyang, har därigenom tillgång till viss utländsk media. Under 2021 skärptes straffen för insmuggling- och konsumtion av utländsk media. Statens möjlighet att strypa tillgången till utländsk media har stärkts ytterligare sedan landets gränser stängts till följd av covid-19 pandemin.

Yttrandefriheten och möjligheterna att fritt kommunicera är kraftigt kringskurna. Personer grips och förhörs på grund av påstådd kritik mot regimen. Personer kan också gripas för att de uppfattas använda sig av sydkoreanska uttryck eller klä sig i västerländsk stil. Genom det utbredda nätverket av informatörer (*Imniban*) kan yttranden i alla sammanhang rapporteras till myndigheterna. Någon samhällsdebatt förekommer inte. De demonstrationer som genomförs är initierade av regimen och riktade mot utländska så kallade fiender.

Mobiltelefonnätet har byggts ut i snabb takt. På Pyongyangs gator är förekomsten av mobiltelefoner lika stor som i många andra delar av världen. Mobiltelefonerna medger dock endast samtal inom landet. Det finns uppgifter om att befolkningen i gränsområdena nära Kina använder sig av insmuglade mobiltelefoner som når det kinesiska nätet. Det råder stränga straff för sådan kommunikation. Enligt *Amnesty International* försöker myndigheterna störa ut mobilsignaler från den kinesiska sidan.

Internet är i praktiken endast tillgängligt för en mycket begränsad krets. Det finns ett nationellt intranät som innehåller utvalt material som hämtats från internet av myndigheterna. Tillgången till detta nät, liksom mängden innehåll, ökar långsamt, men är fortfarande begränsad.

Nordkorea rankas år 2021 på plats 180 av 180 granskade stater i Reportrar utan gränsers pressfrihetsindex.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Offentliga möten som inte godkänns på förhand och som inte kontrolleras av regimen förekommer inte. *Sydkoreanska Korea Institute for National Unification (KINU)* rapporterade 2021 att flyktingar från Nordkorea beskrev det som "otänkbart" att samlas till möten annat än i regimen regi.

Intresseföreningar såsom sammanslutningar av arbetstagare, branschföreningar, ungdoms- och kvinnoförbund spelar en viktig roll i regimen kontroll över medborgarna. Föreningsfrihet råder inte eftersom det är obligatoriskt för samtliga medborgare, inklusive barn, att vara medlemmar i föreningarna. Arbetare har inte rätt att bilda eller ansluta sig till oberoende fackföreningar.

Religions- och övertygelsefrihet

Personkulten kring Kim Jong Un och hans avlidne far och farfar är en central del av samhällssystemet. *Juche*-filosofin, den nordkoreanska statsideologin som betonar oberoende och nationell självförsörjning, är den enda tillåtna ideologin och lämnar litet utrymme för religions- och övertygelsefrihet. Det förekommer ingen gängse religionsundervisning.

Religionsfriheten garanteras i grundlagen men är i praktiken starkt begränsad. Grundlagen fastslår även att ingen får använda religion som ett medel att främja utländskt inflytande eller störa samhällsordningen. Kristna utpekade som särskilt fiendliga mot den nordkoreanska staten och har därför lägre *Songbun*. Det finns ett litet antal kyrkor och buddhisttempel, vilka samtliga kontrolleras av staten. Viss religionsutövning tillåts inom ramen för dessa kyrkor och tempel och andra snäva ramar. Dessa aktiviteter tycks åtminstone till en del upprätthållas för att ge omvärlden en illusion av att religionsutövning tolereras.

Enligt vittnen och offer förekommer en aktiv förföljelse av personer som deltagit i religionsutövning som inte kontrolleras av staten. Ett antal av landets fängslade uppges vara frihetsberövade på religiösa grunder. 2017 utfärdades ett särskilt dekret om att utrota vidskeplig aktivitet som kan undergräva Nordkoreas *Juche*-ideologi. Flera schamaner har därefter dömts till stränga straff, inklusive dödsstraff. Det har förekommit att utländska medborgare gripits, anklagade för att ha försökt sprida kristna budskap.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Nordkorea är ett av få länder i världen som inte är medlem i ILO och har således inte ratificerat någon av ILO:s åtta centrala konventioner. Rätten till arbete garanteras i grundlagen och är en viktig del i landets samhällsbyggnad. Officiellt råder full sysselsättning. Löner sätts centralt och arbetstiden är reglerad till åtta timmar per dag. I praktiken är dock arbetsdagarna betydligt längre.

Utöver ordinarie arbete ägnar medborgare en betydande tid åt politiska möten och studier, underhåll av offentliga miljöer och bostadshus, samt säsongsbetonade sysslor inom främst jordbruks- och byggsektorn. I praktiken utgör sådan mobiliseringen av arbetskraft en typ av tvångsarbete, vars syfte är att kontrollera befolkningen och upprätthålla landets ekonomi. Förekomsten av tvångsarbete har ökat i takt med att den nordkoreanska ekonomin försämrats under 2020 och 2021. Rapporter om tvångsmobilisering av barn från barnhem förekommer.

Personer i fängelse- och arbetsläger och i häkten tvingas till fysiskt krävande arbete under farliga och svåra förhållanden. Så kallade gästarbetare skickas även utomlands för att arbeta under svåra förhållanden, men detta bruk har minskat i omfattning under senare år, till följd av internationella sanktioner. Enligt ett beslut i säkerhetsrådet skulle alla nordkoreanska gästarbetare ha återsänts till landet senast i december 2019. Ett antal arbetare finns emellertid fortfarande kvar i Kina och Ryssland. Arbetarna hindras från kontakter med det lokala samhället och deras löner utbetalas till nordkoreanska myndigheter och når arbetstagarna först efter substantiella avdrag. Tillstånd att få komma i fråga för gästarbete utomlands rapporteras kräva mutor och god social ställning, något som talar för att de stränga villkoren för gästarbetare ändå överträffar dem i hemlandet.

Enligt Nordkoreas senaste rapport till konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor (CEDAW) år 2016 utgör kvinnor 47,8 procent av arbetskraften. Män och kvinnor arbetar till viss del inom olika sektorer, där kvinnorna oftare arbetar inom lågavlönade sektorer och män oftare återfinns i chefsställning. Kvinnor bär också ett större ansvar än män för obetalt hemarbete. Däremot deltar kvinnor i hög utsträckning i den informella marknadsekonomi som har vuxit fram sedan början av 2000-talet.

Grundlagen förbjuder arbete före 16 års ålder, men ungdomar tvingas ofta utföra så kallat volontärarbete flera timmar i veckan.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Nordkoreanska medborgare har rätt till kostnadsfri hälso- och sjukvård. Ett relativt välutbyggt system av sjukhus och kliniker finns i landet, men

dessa saknar ofta utrustning och läkemedel. Den vård som erbjuds är i de flesta fall undermålig. Situationen har förvärrats ytterligare sedan Nordkorea stängde sina gränser i januari 2020. Innan dess hade landets grundläggande vaccinprogram mot barnsjukdomar, polio och TBC en täckningsgrad på över 90 procent. Täckningsgraden är nu väsentligt lägre, på grund av att landet inte längre kan importera tillräckligt mycket vaccin.

Invånarna i huvudstaden åtnjuter bättre hälso- och sjukvård än befolkningen på landsbygden. Efter både 2014 och 2019 års granskningar i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) åtog sig Nordkorea att förbättra situationen på hälsoområdet genom att bland annat öka de hälsorelaterade utgifterna (som uppgavs ha uppgått till 6,6 procent av BNP årligen under perioden 2014-2019). Enligt FN är de resurser som staten avsätter dock fortsatt otillräckliga för att täcka ens de grundläggande behoven av mediciner, vaccinering och akutsjukvård.

Abort är lagligt under vissa omständigheter och har så varit sedan 1950-talet. Historiskt har abort inte varit stigmatiserat. På senare år har dock regimen uppmuntrat barnafödande och kvinnor upplever därför att det blivit svårare att efterfråga abort på sjukhus. Det finns vittnesuppgifter om att gravida kvinnor som repatrierats från Kina tvingats göra abort eftersom regimen anser att nordkoreanska kvinnor inte ska bära utlänningars barn.

Medellivslängden är 69 år för män och 76 år för kvinnor, enligt uppskattningar som görs gemensamt av Unicef, WHO, UN-DESA och Världsbanken. Spädbarnsdödligheten uppskattas vara tolv per 1,000 levande födslar. Siffrorna bör ses som ungefärliga uppskattningar då det råder stor brist på tillförlitlig statistik, framför allt till följd av myndigheternas försök att hemlighålla information.

Rätten till utbildning

Utbildningsväsendet är väl utbyggt och omfattar för- och grundskoleverksamhet, ett flertal universitet samt arbetsplatsbaserad vuxenutbildning. Läskunnigheten ligger nära 100 procent. Den grundläggande obligatoriska utbildningen utökades 2012 från elva till tolv år. Utbildningen ska vara kostnadsfri, men det finns uppgifter om att föräldrar förväntas bidra till skolornas verksamhet genom olika gåvor.

Nordkoreas utdragna ekonomiska nedgång har medfört en urholkning även av utbildningsväsendet. Till exempel har endast 68 procent av eleverna tillgång till läroböcker, enligt Unicef. Uppgifter pekar på att skolor i städerna prioriteras framför skolor på landsbygden. Kvinnor utgör en minoritet på universiteten.

En viktig uppgift för utbildningsväsendet är att indoktrinera eleverna politiskt. Universitetsstudenter har ofta även militär tjänstgöring i studieplanen och förväntas regelbundet delta i jordbruksarbete eller arbeta vid större byggprojekt.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Livsmedelsförsörjningen har varit problematisk i flera årtionden. Under sent 1990-tal och tidigt 2000-tal rådde svår hungersnöd i landet. Omfattande humanitärt bistånd har sedan dess lett till ökad livsmedelssäkerhet, men kronisk undernäring förblir ett problem för personer som tillhör utsatta grupper. Enligt FNs livsmedelsorgan FAO var 42 procent av befolkningen (10,9 miljoner människor) undernärda 2018-2020. Det årliga spannmålsunderskottet varierar med storleken på skörden från de kollektiva jordbruken men uppskattas kroniskt motsvara mer än en månads matkonsumtion för hela landet. Planekonomin, den statliga ekonomin som har som uppgift att försörja medborgare i ett socialistiskt land, kan inte tillgodose befolkningens dagliga näringsbehov. Marknader och köksträdgårdar med odling för privat bruk tolereras därför, och har varit avgörande för att förbättra befolkningens livsmedelssäkerhet.

Nordkoreas återuppbyggnadsplaner efter Koreakriget syftade bland annat till att ge alla rätt till bostad. Ekonomins nedgång har dock resulterat i uteblivet underhåll. Att Nordkorea fäster stor vikt vid att kunna uppvisa att man garanterar boende för sina medborgare blev tydligt efter de svåra översvämningar som drabbade landet i september 2020, då staten mobiliserade och fokuserade mycket stora resurser för att på kort tid återuppföra bostäderna. Såväl nya som gamla bostadsbestånd lider dock av bristande el- och vattenförsörjning.

Tillgången på konsumtions- och hushållsvaror är knapp på landsbygden, men under normala omständigheter god för den som har pengar i huvudstaden Pyongyang.

Pyongyang har en privilegierad ställning vad gäller försörjningssituation, utbildning, hälsovård och infrastrukturinvesteringar. Före covid-19-pandemin ökade levnadsstandarden och det ekonomiska välståndet successivt i huvudstaden. Stora resurser har lagts på att bygga sport- och nöjesanläggningar och lekplatser för barn. Skillnaden i levnadsstandard mellan huvudstaden och resten av landet, framför allt landsbygden, är betydande.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Nordkoreas lagstiftning garanterar kvinnor och män samma rättigheter och understryker i vissa fall särskilt kvinnors rättigheter. Samhället styrs dock i praktiken genomgående av patriarkala strukturer, där kvinnans roll i de flesta sammanhang är underordnad mannens.

Kvinnor diskrimineras i viss utsträckning i arbetslivet och innehar endast undantagsvis högre positioner. Diskrimineringen tar sig bland annat uttryck i löneskillnader, befordringsgång och i typen av arbete som kvinnor tilldelas.

Kvinnor spelar emellertid en framträdande roll i de marknadsliknande aktiviteter som vuxit fram och som i viss mån tolereras av regimen, bland annat för att kvinnor i lägre utsträckning än män tilldelas arbete av myndigheterna. Sådana aktiviteter kan exempelvis vara att driva ett marknadsstånd, att vara grossist för importerade varor från Kina, eller dylikt. Med ökande inkomster har följt en större egenmakt. Det har också fått som konsekvens att kvinnor i något högre utsträckning än män har tillgång till information från utlandet. Betydligt fler kvinnor än män lämnar Nordkorea. För de kvinnor som lämnar landet föreligger en betydande risk att fastna i människohandel, prostitution eller arrangerade äktenskap i Kina.

Våld mot kvinnor och flickor såväl i som utanför hemmet rapporteras vara utbrett men tillförlitliga uppgifter saknas. Det finns inget specifikt förbud i lag mot våld i nära relationer. Kvinnor och flickor i fängelser tillhör de allra mest utsatta. Det finns omfattande och samstämmiga uppgifter om våld, inklusive sexuellt våld och tvångsaborter. Straffriheten i dessa fall förefaller utbredd trots att våldtäkt är förbjudet i lag.

Human Right Watch publicerade 2018 en rapport, baserad på intervjuer med kvinnor som har flytt från Nordkorea, som indikerar att sexuellt våld mot kvinnor och flickor är mycket utbrett och nonchaleras av myndigheterna. Förövarna kommer inte sällan från polisväsendet eller andra myndigheter.

Barnets rättigheter

Nordkoreansk lag och regeringens övergripande politik framhåller barnets ställning. Barnomsorgen är väl utbyggd, men lokalerna saknar ofta vatten, elektricitet och uppvärmning. Såväl barnomsorgen som grundskolan är en del av systemet för ideologisk fostran. Den obligatoriska grundskolan omfattar tolv läsår.

Minimiåldern för arbete är 16 år. Lagen förbjuder värvning av barn under 16 år till de väpnade styrkorna. Det förekommer emellertid att barn mobiliseras för att bidra till statliga kampanjer, propagandauppvisningar och jordbruksarbete.

Tusentals barn deltog i förberedelserna inför- och firandet av det Koreanska arbetarpartiets sjuttiofemårsjubileum i oktober 2020. Förberedelserna upptog flera månader och innebar för många omfattande fysiska ansträngningar under repetitioner såväl dag- som nattetid.

Det förekommer att barn föds i fängelse- och arbetsläger. Enligt den knapphändiga information som finns tillgänglig är dessa barn mycket utsatta och tvingas bland annat arbeta från ung ålder.

Det sociala skyddsnätet har påtagliga brister. Före covid-19 pandemin fanns omfattande humanitär livsmedelshjälp som särskilt inriktades på barn och mödrar. Det var delvis tack vare denna livsmedelshjälp som förekomsten av akut undernäring minskade från 28 procent av barnen

2012 till 19 procent 2017, enligt Unicef. Förekomsten av akut undernäring har ökat sedan januari 2020 eftersom enbart enstaka humanitära biståndsförsändelser släppts förbi landets stängda gränser. Undernäringen beror bland annat på brist på mediciner, rent vatten och sanitet samt en näringsfattig diet. Dessa problem tycks drabba pojkar och flickor i ungefär samma utsträckning. Däremot är barn på landsbygden betydligt mer drabbade än barn i städer, särskilt huvudstaden.

Barn över 14 år kan dömas till så kallad offentlig utbildning (*public education*) men enligt lagstiftning inte placeras i regelrätta fängelse- eller arbetsläger. Enligt strafflagen är det förbjudet för män att ha samlag med flickor under 15 år. Det finns inga tillgängliga uppgifter om förekomsten av barnaga eller sexuellt utnyttjande av barn.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Befolkningen i Nordkorea är i stort sett etniskt homogen förutom en mycket liten, sedan länge etablerad grupp av etniska kineser. Flertalet av dessa har en privilegierad ställning, eftersom personer som tillhör den kinesiska minoriteten alltid tillåtits resa till Kina. Däremot har de utsatts för andra typer av diskriminering, till exempel har de inte tillåtits bli medlemmar i det Koreanska arbetarpartiet. De flesta personer som tillhör den kinesiska minoriteten har flyttat till Kina i jakt på bättre och säkrare levnadsförhållanden. Nordkoreas första grundlag från 1947 tillmätte personer som tillhör nationella minoriteter samma rättigheter som koreaner, men denna artikel har senare tagits bort.

Hbtqi-personers åtnjutande av mänskliga rättigheter

Lagstiftningen varken bekräftar eller förnekar rättigheter med hänvisning till sexuell läggning eller könsidentitet. Det statliga språkröret *Korean Central News Agency (KCNA)* har i skarpa ordalag och vid flera tillfällen förnekat förekomsten av homosexualitet i landet och fördömt personer som förespråkar hbtqi-personers rättigheter. Homosexualitet har vid upprepade tillfällen knutits till anti-socialistisk och fientlig verksamhet.

Hbtqi-personer kan i praktiken inte vara öppna med sin sexuella läggning eller könsidentitet. Avhoppare vittnar om en total omedvetenhet vad

gäller hbtqi-personers rättigheter i Nordkorea. Det finns således få uppgifter om hbtqi-personers situation i landet.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Grundlagen medger formellt en rätt till asyl för utlänningar som förföljs på grund av kamp för fred och demokrati, nationell självständighet och socialism samt för vetenskaplig och kulturell kamp. Det finns i praktiken inte några flyktingar i Nordkorea.

Att olovligen lämna landet, så kallade avhopp, betraktas enligt strafflagen som ett brott mot staten och bestraffas med minst sju år i fängelse eller arbetsläger. Om brottet bedöms vara av särskild grov karaktär inbegriper straffskalan dödsstraff.

Antalet nordkoreaner som årligen flyr eller emigrerar har minskat väsentligt sedan januari 2020 till följd av den markant ökade gränsbevakning som införts sedan covid-19 pandemin bröt ut. De som lämnar landet tar sig huvudsakligen över gränsen till Kina. Många nordkoreanska flyktingar återbördas från Kina i strid med principen om *non-refoulement*, det vill säga principen att enskilda inte bör återsändas till ett land där de riskerar dödsstraff, tortyr, förföljelse eller andra allvarliga kränkningar. Det finns trovärdiga uppgifter om att återbördade personer bestraffas. Kina är det huvudsakliga transitlandet även för de nordkoreaner som försöker fly till Sydkorea. År 2021 minskade antalet nordkoreanska flyktingar som ansökte om asyl i Sydkorea till 40 personer jämfört med 229 personer 2020 och 1047 personer 2019.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning ska, enligt lagstiftning från 2015, inte diskrimineras och har rätt till sjukvård, utbildning och arbete. Därtill ska nya offentliga byggnader tillgänglighetsanpassas. Diskriminering mot personer med funktionsnedsättning förekommer emellertid fortfarande enligt FN, särskilt genom statens särskilda inrättningar för personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättnings reproduktiva rättigheter begränsas. Det förekommer uppgifter om selektiva aborter, och det förefaller finnas få personer med kromosomavvikelse, exempelvis Downs syndrom, i Nordkorea. Det är mycket svårt för

personer som är beroende av hjälpmedel såsom rullstol att röra sig i offentliga miljöer.

Utländska icke-statliga organisationer bedömer att Nordkorea gjort framsteg sedan landet ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2016. FN:s specialrapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning besökte Nordkorea i maj 2017, det första besöket någonsin av en mandathållare från FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Psykiska och intellektuella funktionsnedsättningar har först på senare år ägnats viss uppmärksamhet, bland annat genom att tydligare omfattas av lagtext. På provinsnivå finns under den nordkoreanska föreningen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (KFDP) paraplyorganisationer som särskilt fokuserar på kvinnor med funktionsnedsättning.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Nordkorea

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Nordkorea.

Sverige har sedan hungersnöden på 1990-talet varit en av de största givarna av humanitärt bistånd till Nordkorea. Genom Sida har merparten av det humanitära biståndet kanaliserats till FN-organ, och även icke-statliga organisationer med verksamhet i landet, till exempel Röda Korset. Dessa organisationers möjlighet att bedriva verksamhet i Nordkorea har kraftigt begränsats av de smittskyddsåtgärder landet infört sedan januari 2020. Sverige uppmanar löpande Nordkorea att återigen tillåta internationell biståndspersonal att resa in i landet för att möjliggöra att biståndsverksamheten kan upprätthållas. Biståndet är riktat till särskilt utsatta personer, såsom barn, gravida och personer med funktionsnedsättning.

FN:s råd för de mänskliga rättigheterna tillsatte 2004 en specialrapportör för Nordkorea. Rapportörens mandat har sedermera förlängts årligen. Nordkorea har aldrig tillåtit specialrapportören att besöka landet. Sverige har flera gånger uppmanat Nordkorea att bjuda in rapportören.

Nordkorea granskades i FN:s universella granskningsmekanism för mänskliga rättigheter (UPR) i maj 2019. Sverige rekommenderade Nordkorea att omedelbart stänga ner alla politiska fångläger och villkorslöst frige alla samvetsfångar, inklusive anhöriga; att ansluta sig till ILO och ratificera dess åtta grundläggande konventioner; att bjuda in FN:s arbetsgrupp mot könsdiskriminering att besöka Nordkorea; samt att åt befolkningen tillgängliggöra en fullständig översättning av de människorättskonventioner som Nordkorea ratificerat. Nordkorea accepterade den sistnämnda rekommendationen och noterade de övriga. Nästa granskning genomförs i maj 2024.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights, ICCPR*) ratificerades år 1981. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet är Nordkorea inte part till.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, ICESCR*) ratificerades år 1981. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Nordkorea inte part till.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, ICERD*) är Nordkorea inte part till.

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, CEDAW*) ratificerades år 2001. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt är Nordkorea inte part till.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, CAT*) och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr är Nordkorea inte part till.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child, CRC*) ratificerades år 1990. Det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter är Nordkorea inte part till. Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2014.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities, CRPD*) ratificerades år 2016.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance, ICED*) är Nordkorea inte part till.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees, 1951 Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet är Nordkorea inte part till.

Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*) är Nordkorea inte part till.